

Ad secundum dicendum, quod justī non indigebant visibili apparitione Angelorum, sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritus Sancti, propter eorum perfectionem.

Ad tertium dicendum, quod stella nativitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtrahit. Ut enim Augustinus dicit contra Faustum¹: Qui tandem astrologi ita constituerunt nascentium hominum fata sub stellis, ut aliquam stellarum homine aliquo nato circuitus sui ordinem reliquisset, et ad eum qui natus est, perrexisse asseverent? sicut accidit circa stellam quæ demonstravit nativitatem Christi. Et ideo per hoc non confirmatur error eorum qui sortem nascentium hominum astrorum ordini colligari arbitrantur, non autem credunt astrorum ordinem ad hominis nativitatem posse mutari. Similiter etiam, ut Chrysostomus dicit², non est hoc astronomie opus, a stellis scire eos qui nascuntur; sed ab hora nativitatis futura prædicere. Magi autem tempus nativitatis non cognoverunt, ut hinc sumentes initium, a stellarum motu futura cognoscerent, sed potius e converso.

Ad quartum dicendum, quod, sicut Chrysostomus refert³, in quibusdam Scripturis apocryphis legitur, quod quædam gens in extremis Orientis juxta Oceanum, Scripturam quamdam habebat ex nomine Seth, de apparitura hac stella et numeribus hujusmodi offerendis, quæ gens diligenter observabat hujus stelle exortum, positis exploratoribus duodecim, qui certis temporibus de nocte ascendebant in montem, in quo postmodum eam viderunt, habentem in se quasi parvuli formam, et super se similitudinem crucis. Vel dicendum quod, sicut dicitur in lib. de Quæstionibus Veteris et Novi Testamenti⁴, Magi illi traditionem Balaam sequebantur, qui dixit: Orietur stella ex Jacob. Unde videntes stellam extra ordinem mundi, hanc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem regis Judæorum prophetaverat. Vel dicendum, sicut Augustinus dicit, in serm. de Epiph.⁵, quod ab Angelis aliqua admonitione revelationis audierunt Magi, quod stella Christum natum significaret; et probabile videtur quod a bonis, quando in Christo

¹ Lib. 2, c. 5, a med., tom. 6.

² Hom. 6 in Matth., non proc. a princ., tom. 2.

³ Rom. 1 in Matth., in op. Imp., sup. illud: Vidimus stellam ejus, tom. 2.

⁴ Q. 63, tom. 4 op. Aug.

⁵ In serm. 7, qui est 35 in ord., ante med.

adorando salutem eorum jam quærebatur. Vel sicut Leo Papa dicit, in serm. de Epiph.¹, præter illam speciem, quæ corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, quod ad illuminationem fidei pertinebat.

ARTICULUS VI.

Utrum nativitas Christi ordine convenienti fuerit manifestata.

1. Ad sextum sic proceditur. Videtur quod inconvenienti ordine Christi nativitas fuerit manifestata. Illis enim debuit primo manifestari Christi nativitas, qui Christo propinquiores fuerunt, et qui magis Christum desiderabant, secundum illud Sap. 6: Præoccupat eos qui se concupiscunt, ut se priorem illis ostendat. Sed justī propinquissimi erant Christo per fidem, et maxime ejus adventum desiderabant; unde dicitur, Luc. 2, de Simeone, quod erat homo justus et timoratus, expectans redemptionem Israel. Ergo prius debuit manifestari Christi nativitas Simeoni, quam pastoribus vel Magis.

2. Præterea, secundum Augustinum, Magi fuerunt primitiæ Gentium Christo crediturorum. Sed primo plenitudo Gentium intrat ad fidem, et postmodum omnis Israel salvus fiet, ut dicitur Rom. 11. Ergo prius debuit manifestari Christi nativitas Magis, quam pastoribus.

3. Præterea, Matth. 2 dicitur quod Herodes occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, et in omnibus finibus ejus, a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Et sic videtur quod per duos annos post Christi nativitatem Magi ad Christum pervenerint. Inconvenienter igitur post tantum tempus fuit Gentilibus Christi nativitas manifestata.

Sed contra est quod dicitur Dan. 2: Ipse mutat tempora et ætates. Et ita tempus manifestationis nativitatis Christi videtur congruo ordine esse dispositum.

Respondeo dicendum, quod Christi nativitas primo quidem manifestata est pastoribus ipso die nativitatis Christi. Ut enim dicitur Luc. 2, pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum; et ut discesserunt ab eis Angeli in coelum, loquebantur ad invicem: Transeamus us-

¹ In serm. 4, parum ante med.

que Bethlehem, et venerunt festinantes. Secundo autem Magi pervenerunt ad Christum decima tertia die nativitatis ejus; quo die festum Epiphaniæ celebratur. Si enim recoluto anno vel etiam duobus annis venissent, non invenissent eum in Bethlehem; cum scriptum sit Luc. 2, quod postquam perfecerunt omnia secundum legem Domini (offerentes, scilicet, puerum Jesum in templum), reversi sunt in Galileam in civitatem suam Nazareth. Tertio autem manifestata est justis in templo, quadragésimo die a nativitate Christi, ut habetur Luc. 2. Et hujus ordinis ratio est, quia per pastores significantur Apostoli, et alii credentes ex Judæis, quibus primo manifestata est fides Christi; inter quos non fuerunt multi potentes, nec multi nobiles, ut dicitur 1 ad Corinth. 4. Secundo autem fides Christi pervenit ad plenitudinem Gentium, quæ est præfigurata per Magos. Tertio autem pervenit ad plenitudinem Judæorum, quæ est præfigurata per justos; unde et in templo Judæorum est eis Christus manifestatus.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Apostolus dicit, Roman. 9, Israel, sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit; sed Gentiles, qui non quærebant justitiam, Judæos communitè in justitia fidei prævenierunt. Et in hujus figuram Simeon, qui expectabat consolationem Israel, ultimo Christum natum cognovit, et præcesserunt eum Magi et pastores, qui Christi nativitatem non ita sollicitè expectabant.

Ad secundum dicendum quod, licet plenitudo Gentium prius intraverit ad fidem, quam plenitudo Judæorum, tamen primitiæ Judæorum prævenierunt in fide primitiæ Gentium, et ideo pastoribus prius manifestata est Christi nativitas, quam Magis.

Ad tertium dicendum, quod de apparitione stelle, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chrysostomus enim supra Matth.¹, et Augustinus, in serm. Epiph.², dicunt, quod stella Magis apparuit per biennium ante Christi nativitatem; et tunc præmeditantes, et se ad iter præparantes, a remotissimis partibus Orientis pervenerunt ad Christum, tertia decima die a sua nativitate. Unde et Herodes, statim post recessum Magorum, videns se ab eis illusum, mandavit occidi pueros a bimatu et infra,

¹ Hom. 40 in Matt., ante med., tom. 2.

² In serm. 7, ante med.; et in alio serm. de Epiph., post serm. ad Fratres in eremo, tom. 40.

dubitans ne tunc Christus natus esset, quando stella apparuit, secundum quod a Magis audierat. Alii vero dicunt stellam apparuisse primo, cum Christus natus est; et statim Magis visa stella iter arripientes, longissimum iter in tredecim diebus peregerunt, partim quidem ad juli divina virtute, partim autem dromedariarum velocitate. Et hoc dico, si venerunt ex extremis partibus Orientis. Quidam tamen dicunt eos venisse de regione propinqua, unde fuerat Balaam, cujus doctrinæ sectatores fuerunt. Dicuntur autem ab Oriente venisse, quia terra illa est ad orientalem partem terre Judæorum. Et secundum hoc Herodes non statim recedentibus Magis, sed post biennium pueros interfecit. Vel quia dicitur interim accusatus Romam ivisse, vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, a cura interficiendi puerum interim destituisse. Vel quia potuit credere Magos, fallacis stelle visione deceptos, postquam non invenerunt quem natum putaverant, erubuisse ad se redire, ut Augustinus dicit, in lib. de Consensu Evangelistarum¹. Ideo autem non solum bimos pueros interfecit, sed etiam infra, quia (ut Augustinus dicit in quodam sermone Innocentium²), timebat ne puer cui sydera famulantur, speciem suam paulo supra ætatem, vel infra transformaret.

ARTICULUS VII.

Utrum stella que Magis apparuit, fuerit una de caelestibus stellis³.

1. Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod stella, quæ Magis apparuit, fuerit una de caelestibus stellis. Dicit enim Augustinus, in quodam serm. Epiph.⁴: Dum pendet ad ubera, et vilium patitur Deus involumenta pannorum, repente novum de celo sydus effulsit. Fuit igitur stella caelestis quæ Magis apparuit.

2. Præterea, Augustinus dicit in sermone quodam Epiphaniæ⁵: Pastoribus Angeli, Magis stella Christum demonstrat, utrisque loquitur lingua caelorum, quia lingua cessavit Prophetarum. Sed Angeli pastoribus apparentes fuerunt vere de caelestibus Angelis. Er-

¹ Lib. 2, c. 41, inter med. et fin., tom. 4.

² Glos. ordin., sup. illa verba Matth. 2: A bimatu.

³ Op. 60, c. 7; et Matt. 2, tom.

⁴ In serm. 2 Epiphaniæ, qui est et serm. 3 ejusdem festi, tom. 40.

go et stella Magis apparens, fuit vere de cælestibus stellis.

3. Præterea, stellæ, quæ non sunt in cælo, sed in aere, dicuntur stellæ cometæ, quæ non apparent in nativitatibus regum, sed magis sunt indicia mortis eorum. Sed illa stella designabat regis nativitatem; unde Magi dicunt, Matth. 2: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente. Ergo videtur quod fuerit de cælestibus stellis.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in lib. 2 contra Faustum¹: Non ex illis erat hæc stellis, quæ ab initio creaturæ itinerum suorum ordinem sub creatoris lege custodiunt, sed novo Virginis partu novum sydus apparuit.

Respondeo dicendum, quod, sicut Chrys. dicit super Matt.², quod illa stella, quæ Magis apparuit, non fuerit una cælestium stellarum, multipliciter manifestum est. Primo quidem quia nulla alia stellarum hac via incedit; hæc enim stella ferebatur a Septentrione in Meridiem, ita enim Judæa jacet ad Persidem, unde Magi venerunt. Secundo apparet hoc ex tempore; non enim solum apparebat in nocte, sed etiam in media die, quod non est virtutis stellæ, sed nec etiam lunæ. Tertio, quia quandoque apparebat, et quandoque occultabatur. Cum enim intraverunt Hierosolymam, occultavit seipsam; seipsam deinde, ubi Herodem reliquerunt, monstravit. Quarto, quia non habebat continuum motum, sed cum oportebat ire Magos, ibat; cum oportebat stare, stabat, sicut et de columna nubis erat in deserto. Quinto, quia non sursum manens partum Virginis demonstrabat; sed deorsum descendens, hoc faciebat. Dicitur enim Matt. 2, quod stella, quam viderant Magi in Oriente, antecedebat eos usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Ex quo patet, quod verbum Magorum dicentium: Vidimus stellam ejus in Oriente, non est sic intelligendum, quasi ipsis in Oriente positis stella apparuerit existens in terra Juda, sed quia viderunt eam in Oriente existentem, et præcessit eos usque in Judæam, quamvis hoc a quibusdam sub dubio relinquatur. Non autem potuisset distincte domum demonstrare, nisi esset terræ vicina. Et sicut ipse dicit, hoc non videtur proprium esse stellæ, sed virtutis rationalis cujusdam. Unde videtur hæc stella virtutis invisibilis fuisse in talem apparentiam transformata. Unde quidam di-

¹ C. 5, a med., tom. 2.

² Homil. 6, post med. primi fol., a princip. hom., tom. 2.

cunt, quod sicut Spiritus Sanctus descendit super baptizatum Dominum in specie columbæ, ita apparuit Magis in specie stellæ. Alii vero dicunt, quod Angelus qui apparuit pastoribus in humana specie, apparuit Magis in specie stellæ. Probabilius tamen videtur quod fuerit stella de novo creata, non in cælo, sed in aere vicino terræ, quæ secundum divinam voluntatem movebatur. Unde Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ¹: Tribus Magis in regione Orientis, stella novæ claritatis apparuit, quæ illustrior cæteris, pulchriorque syderibus, in se intuentium oculos animosque converteret, ut confestim adverteretur non esse otiosum quod tam insolitum videbatur.

Ad primum ergo dicendum, quod cælum in sacra Scriptura quandoque dicitur aer, secundum illud: Volucres cæli, et pisces maris.

Ad secundum dicendum, quod ipsi Angeli cælestes ex suo officio habent ut ad nos descendant in ministerium missi; sed stellæ cælestes suum silum non mutant. Unde non est similis ratio.

Ad tertium dicendum quod, sicut stella illa non est secuta motum stellarum cælestium, ita nec etiam stellarum cometarum, quæ nec de die apparent, nec cursum suum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat significatio cometarum, quia cæleste regnum Christi comminuit et consumit universa regna terræ, et ipsum stabit in æternum, ut dicitur Daniel. 2.

ARTICULUS VIII.

Utrum Magi convenienter ad Christum adorandum venerint².

1. Ad octavum sic proceditur. Videtur quod Magi non convenienter ad Christum venerandum venerint. Unicuique enim regi reverentia debetur a suis subjectis; Magi autem non erant de regno Judæorum. Ergo cum ex visione stellæ cognoverunt natum esse regem Judæorum, videtur quod inconvenienter venerint ad eum adorandum.

2. Præterea, stultum est, vivente rege aliquo, extraneum regem annuntiare. Sed in regno Judææ regnabat Herodes. Ergo stulte fecerunt Magi, alterius regis nativitatem annuntiantes.

3. Præterea, certius est cæleste indicium quam indicium humanum. Sed Magi ducatum cælestis indicii ab Oriente venerant in Judæam.

¹ In serm. 1, non longe a prin.

² Matth. 2, princ.

Stulte ergo egerunt præter ducatum stellæ humanum indicium requirendo, dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum?

4. Præterea, munerum oblatio et adorationis reverentia non debetur nisi regibus jam regnantibus. Sed Magi non invenerunt Christum regia dignitate fulgentem. Ergo inconvenienter ei munera et reverentiam regiam exhibuerunt.

Sed contra est quod dicitur Isai. 60: Ambulant Gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Sed qui divino lumine ducuntur, non errant. Ergo Magi, absque errore, Christo reverentiam exhibuerunt.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est¹, Magi sunt primitivæ Gentium in Christum credentium, in quibus apparuit, sicut in quodam prasagio, fides et devotio Gentium venientium a remotis ad Christum. Et ideo, sicut devotio et fides Gentium est absque errore per inspirationem Spiritus Sancti, ita etiam credendum est Magos, a Spiritu Sancto inspiratos, sapienter Christo reverentiam exhibuisse.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut August. dicit, in sermone Epiphaniæ², cum multi reges Judæorum nati fuissent atque defuncti, nullum eorum Magi adorandum quæsierunt. Non itaque regi Judæorum quales illic esse solebant, hunc tam magnum honorem longinqui alienigenæ, et ab eodem regno prorsus extranei a se debere arbitrabantur; sed talem natum esse didicerunt, in quo adorando, se salutem, quæ secundum Deum est, consecuturos minime dubitaverunt.

Ad secundum dicendum, quod per illam annunciationem Magorum præsignabatur constantia Gentium, Christum usque ad mortem confitentium. Unde Chrys. dicit super Matth.³, quod dum considerabant regem futurum, non timebant regem presentem; adhuc non viderant Christum, et jam parati erant pro eo mori.

Ad tertium dicendum, quod, sicut August. dicit in serm. Epiph.⁴: Stella, quæ Magos perduxit ad locum ubi erat cum matre Virgine Deus infans, poterat eos ad ipsam perducere civitatem Bethlehæm, in qua natus est Christus; sed tamen subtraxit se, donec de civitate,

in qua Christus nasceretur, etiam Judæi testimonium perhiberent, ut sic geminato testimonio confirmati (sicut Leo Papa dicit¹) attentiori fide expeterent, quem et stellæ claritas, et prophetiæ manifestabat auctoritas. Et ita ipsi annuntiant Judæis Christi nativitatem, et interrogant locum; credunt et querunt, tanquam significantes eos, qui ambulant per fidem, et desiderant speciem, ut August. dicit, in serm. Epiphaniæ². Judæi autem indicantes eis locum nativitatis Christi, similes facti sunt fabris arce Noe, qui aliis, ubi evaderent, præstiterunt, et ipsi diluvio perierunt. Audierunt et abierunt inquisitores, dixerunt et remanserunt doctores similes lapidibus milliariis, qui viam ostendunt, nec ambulant. Divino etiam nutu factum est, ut, aspectu stellæ subtracto, Magi humano sensu in Jerusalem irent, quærentes in civitate regia regem natum, ut in Jerusalem primo Christi nativitas publice annuntiaretur (secundum illud Isa. 2: De Sion eribit lex, et verbum Domini de Jerusalem), et ut etiam studio Magorum de longe venientium damnaretur Judæorum pigritia prope existentium.

Ad quartum dicendum, quod, sicut Chrysost. dicit super Matt.³, si Magi terrenum regem quærentes venissent, fuissent confusi; quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent, unde nec adorassent, nec munera obtulissent. Nunc autem quia cælestem regem quærebant, etsi nihil regalis excellentiæ in eo viderent, tamen solius stellæ testimonio contenti eum adoraverunt; vident enim hominem, et agnoscunt Deum. Et offerunt munera dignitati Christi congruentia, aurum quidem, quasi regi magno; thus, quod in Dei sacrificio ponitur, immolatur ut Deo; myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur tanquam pro salute omnium morituro. In quo etiam, ut Gregor. dicit⁴, instrumur ut nato regi aurum (per quod significatur sapientia) offeramus, in conspectu ejus, sapientiæ lumine splendet. Thus autem, per quod exprimitur orationis devotio, offerimus Deo, si per orationum studia Deo redolere valeamus. Myrrham autem, quæ significat mortificationem carnis

¹ Art. 6 hujus q., ad 1.

² In ser. 2, qui est 30 in ord., ante medium illius, t. 10.

³ Hom. 2 in Matth., in oper. Imper., super illud: Vidimus stellam, tom. 2.

⁴ In serm. 6, et est 34 in ord., a med., t. 10.

¹ In serm. 4 de Epiph., inter princ. et med.

² In serm. 6, qui est 35 in ord. de Temp. paulo a princ., t. 10.

³ Homil. 2 in Matt., in op. Imp., super illud, Et intr. dom. tom. 2.

⁴ Hom. 10 in Evang., post med. illius.

DISPUTATIO XIV,

In sex sectiones distributa.

DE SIGNIS ET PRODIGIIS QUIBUS CHRISTI NATIVITAS
MANIFESTATA EST, PRÆSERTIM MAGIS.

Divus Thomas in tota hac quæstione non disputat solum de illa manifestatione Christi nati, quæ eadem die seu nocte nativitatibus ejus facta est; sed simpliciter de omnibus manifestationibus quæ illis diebus Nativitati proximis in Scriptura factæ esse leguntur, et eas ad quatuor revocat. Prima facta dicitur Mariæ et Josepho, quam attigit artic. 2, ad 2, de qua nihil aliud dicit, quam eam esse factam ante nativitatem Christi, quia ad eos pertinebat reverentiam exhibere proli conceptæ in utero, et etiam obsequi nascituræ; et hoc quidem indubitatum est, quantum ad revelationem fidei quam Virgo et Josephus habuerunt de divinitate et dignitate Christi nascituri, et de modo etiam (ut existimo) nascendi salva matris integritate et virginitate, quam hoc posterius non sit tam certum sicut prius, quod in Evangelio expressius habetur, de qua re plura dicam inferius, tractando de perfectione fidei B. Virginis. An vero circumstantiæ hujus nativitatibus, scilicet locus, tempus, et reliquæ, revelatæ fuerint B. Mariæ et Josepho ante Christi ortum, incertum est; pie tamen ita credi potest. Ratio enim D. Thomæ hoc etiam probabiliter persuadet, oportuisse, scilicet, hæc etiam illis prius manifestari, ut convenientius et opportunius nascituræ proli deservirent. Et de hac manifestatione nihil aliud dicendum occurrit. Secunda ergo manifestatio facta est pastoribus, tertia Magis, quarta Simeoni et Annæ, de quibus promiscue D. Thom. ait in omnibus his articulis. Quia vero de prima et tertia pauca dicenda occurrunt, præter ea quæ in Evangelio continentur, quæ ad illas pertinent, quæque omnibus his manifestationibus et aliis signis vel prodigiis in hac nativitate factis communia sunt, in sequenti sectione expediemus; in reliquis vero, quæ ad Magorum adventum et adorationem pertinent, et longiore indigent expositione, persequemur.

SECTIO I.

Quibus signis quibusque personis Christi nativitas
manifestata sit.

1. De materia hujus dubii nihil fere certum invenio, præter ea quæ Evangelistæ referunt; et ideo brevissime dicendum est, quamvis non oportuerit Christi nativitatem universo orbi statim manifestari (ut circa art. 1 D. Thomæ explicatum reliquimus), oportuisse tamen aliquo modo disponi seu præparari mundum, ut venientem Salvatorem suscipere. Ut enim ait Leo Papa, serm. 1 de Epiphania: *Ad omnium hominum spectabat salutem, ut jam universo declararetur mundo, cum adhuc exiguo detineretur oppidulo.* Quocirca eo tempore adimpletum videtur quod Aggæus Propheta, c. 4, prædixerat: *Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum, et terram, et mare, et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus.* Varia enim legimus in historiis eo tempore accidisse prodigia, ut videre licet in Orosio, lib. 6, c. 22 et sequentibus; et in Julio Obsequente, lib. de Prodigiis, cap. 128 et sequentibus; quæ licet non omnia in die natalis Domini facta fuerint, universa tamen ad Christi ortum illustrandum divinitus ordinata fuisse, omnes scriptores ac Catholici annotarunt.

2. *Prodigia in adventu Christi qualia. — Templum pacis, Romæ quando fuerit.* — Primum prodigium sit de templo pacis, quod a Romanis æternum existimabatur, quod et suis oraculis haberent, donec Virgo pareret, duraturum; corruisse autem dicitur ea nocte qua Deipara Christum peperit. Ita refert Bonavent., opusc. de Quinque festivitatibus pueri Jesu, c. 2, et habetur etiam in quadam homilia de nativitate Christi, quæ sub nomine Petri Damiani habetur in Lippomano, tom. 8; et Surio, tom. 6. Cæsar tamen Baronius, in principio suorum Annalium, diligenter observavit homiliam illam non esse Petri Damiani, quod in ea mentio fiat Bernardi, qui (ut ipse dicit) quinquaginta annis, vel (ut ex Trithemio colligitur) nonaginta posterior fuit, et erudite ostendit historiam illam non solum incertam, sed etiam falsam esse, quia ante Vespasianum, qui templum pacis Romæ ædificavit (teste Josepho, lib. 7 de Bello Judaico), nullum aliud templum pacis Romæ fuisse legitur, quod in natali Christi corrui potuerit.

3. Secundum prodigium refertur de fonte

olei, qui Romæ toto quodam die sine intermissione fluxit. Hujus meminit D. Thomas hic, art. 3, ad 3, et multi existimant hoc accidisse eadem die seu nocte qua Christus natus est. Orosius tamen, qui dicto lib. 6, c. 19, hujus prodigii meminit, illud tertio anno triumviratus, hoc est viginti septem annis ante Christi nativitatem accidisse confirmat, quamquam illo significatum fuisse dicat Christum (qui *unclus* interpretatur) regnante Augusto fuisse nasciturum. Idemque dicit de multis aliis prodigiis, quæ eodem tempore refert accidisse; quale etiam tertium illud prodigium est, quod D. Thomas eodem supra citato loco ponit, de tribus solibus qui in Hispania apparuerunt, in unumque paulatim coierunt. Cujus etiam meminit Julius Obsequens supra. Plinius vero, lib. 2 Histor., c. 31, sæpius refert apparuisse tres soles; non dicit tamen in unum coivisse, quamvis hoc tempore Augusti imperatoris accidisse commemorat, prope initium Triumviratus, ut ex consulibus, quos ibi refert, colligi potest.

4. Quarto, refert S. Bonav., citato loco, in nocte nativitatibus omnes nefando peccato inquinatos subito interiisse, additque alia quæ incerta sunt. Quintum prodigium esse potest, dæmonum oracula eo tempore conticuisse, et interdum vel invitum dæmonem hanc causam seu rationem sui silentii reddidisse, ut Niceph., post alios, refert, lib. 1 Hist., c. 17. Cum enim Augustus nullum in templo Apollinis responsum acciperet, causamque interrogaret, tandem respondit in hunc modum:

Me puer Hebræus, divos Deus ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristemque redire sub Oreum;
Aris ergo dehinc tacitis abscedito nostris.

5. Sexto ac postremo, loco prodigii ponere possumus generalem pacem in universo imperio Romano sub uno principe factam, ut Christus princeps pacis nasceretur, sicut prædictum fuerat Isa. 9 et 11: *Habitabit lupus cum agno, etc.*

6. *Nativitatis Christi manifestatio necessaria.* — Secundo, dicendum est oportuisse Christi nativitatem aliquibus personis peculiariter manifestari. Hoc recte declarat divus Thomas hic, art. 2, quoniam sicut posset in detrimentum fidei cedere, si Christus omnibus absque delectu manifestaretur, ita etiam si omnes lateret. Nam *sapientia absconsa, et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Ecl. 20. Item propter hanc causam resurrectio Christi, quamvis non fuerit omnibus pate-

facta, demonstrata tamen est *testibus præordinatis a Deo*, ut dicitur Act. 10. Denique ex Evangelio hoc constat, in quo tres narrantur hujus mysterii manifestationes. Prima, facta pastoribus, circa quam solum occurrit notandum ex Beda, de Locis sacris, cap. 8, illos pastores fuisse tres, et in loco ubi eis apparuit Angelus, fuisse Ecclesiam ædificatam; illum autem locum fuisse prope Bethlehem, juxta turrim Ader, id est *Gregis*, juxta quam Jacob pavit greges suos (ut refert Hieronymus, in epitaphio Paulæ, seu ep. 27). Secunda est facta Simeoni et Annæ; quam inquit D. Thomas, art. 6, factam eis esse in templo. Intelligendus autem videtur quoad visibilem, seu corpoream manifestationem Christi nati, simul cum interna illius cognitione. Nam quoad aliquam interiorum revelationem ante præcessisse videtur. Nam de Simeone inquit Luc., c. 2, quod *responsum acceperat a Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini, et venit in spiritu in templum.* De hac revelatione, præter Ambr. et expositores Luc. 2, legi possunt homiliæ Sanctorum Patrum de festo Purificationis; et de Simeone legi potest Epiphania, lib. de Vitis Prophetarum, juxta finem; et Timotheus, presbyter Hierosol., serm. de S. Simeone; de Anna vero legi potest Ambr., in lib. de Viduis, parum a principio; et Cyrillus Hierosol., catech. 10; et de utroque Gregor. Nyssen., et Amphilochius, et Chrys., hom. de Occursu Domini.

7. Tertia revelatio facta est Magis, de qua in sequentibus sectionibus fuse dicendum est. Nunc solum est observandum, duas priores revelationes factas esse Judæis; tertiam vero Gentibus. Hoc tamen ordine, ut prius Christus natus visus sit a pastoribus Judæis; deinde adoratus a Magis gentilibus; postea in templo cognitus a Simeone et Anna Judæis. Quibus significatum est, Christum esse Salvatorem Judæorum et Gentium, et ab utrisque esse cognoscendum et adorandum; ita tamen ut agnitionis Christi initium a Judæis sumeretur, ab eis vero ad Gentes transiret, in eisque propageretur et conservaretur usque ad finem seculi, quando Judæorum vocatio iterum consummanda est. Indicavit hoc August., serm. 2 de Epiph., dicens: *Nunc ergo, charissimi gratiæ filii et hæredes, videte vocationem vestram in manifestato Judæis et Gentibus Christo, tanquam angulari lapide, perseverantissima dilectione cohærere. Manifestatus etenim est in ipsis cunabulis infantia*